

מסורת הש"ס

(א) צ"ל הוה. יענין, (ב) סנהדרין מה: גיטין כח: טז, (ג) [סנהדרין ד:], (ד) [מסכתא סנהדרין פ"ג ע"ש], (ה) [מסכתא סנהדרין פ"ג ע"ש], (ו) [צ"ל משפט לזרועותיהם בכל מושבותיהם למטען כ"ט], (ז) [צ"ל כ"ט], (ח) [צ"ל כ"ט], (ט) [צ"ל כ"ט], (י) [צ"ל כ"ט], (יא) [צ"ל כ"ט], (יב) [צ"ל כ"ט], (יג) [צ"ל כ"ט], (יד) [צ"ל כ"ט], (טו) [צ"ל כ"ט], (טז) [צ"ל כ"ט], (יז) [צ"ל כ"ט], (יח) [צ"ל כ"ט], (יט) [צ"ל כ"ט], (כ) [צ"ל כ"ט], (כא) [צ"ל כ"ט], (כב) [צ"ל כ"ט], (כג) [צ"ל כ"ט], (כד) [צ"ל כ"ט], (כה) [צ"ל כ"ט], (כו) [צ"ל כ"ט], (כז) [צ"ל כ"ט], (כח) [צ"ל כ"ט], (כט) [צ"ל כ"ט], (ל) [צ"ל כ"ט].

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר רב פפא למימר. י"ב ע"ד. קבעה תלמודא כהא משום דשייכא למי' דמי' לעיל מנא' אחר מן קרוב לו פסול כו' ומי' אחר לא קבעה לעיל וי"ל דך עובדא אמי נמי לקמי' דרבא כדרי' הך כהנא לעי' כו' (ב) תוס' ד"ה דלמא וכו' וזמנא ר"ת דודאי אי לא שייכאין להו לא חייש' חלל' (ג) בא"ד הוול' ונהרגו גופיה אין יודעין ר"ת בעינן מבחשינן זה את זה ומי' טעם זה: (ד) בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ובעל' ששאל: (ה) בא"ד אחד מהם את חבירו: (ו) בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישין למיעוטא בדאידיא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה ממכחול ומי' נהרג מעול' וי"ל דמי' וכו' נהרג מעול' משום וכו' שמיחלל' איט טרפה וכו' א"כ אם הורגו לא ידעין חייבין: (ח) ד"ה אלא כן וכו' מיחשין הוי וכו' ארוכה קצת ויש לה בית יד ארוכה ומעגל' אחת על פי כל הגג להשוות הטיח והייט דקרו לה מעגילה: (ט) ד"ה משגל וכו' דנפלה דרישא ששטמ מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מ"ל ככל שערין כ"ל (י"ב) מירושלמי:

מוסף רש"י

לסנהדרין שנהגה בארץ ובחוצה לארץ. שנהגה סנהדרין קטנה שנהגה בחו"ל כל זמן שהיה שם בארץ שנהגה בחו"ל כל זמן שהיה שם בארץ. כמנאפין משיארא העדים לחייב עליהם ומלקות משפט זה על זה כדכר מנאפין ואין לר' לעדים שיהיו ממכחול בשופרות, דלא הוקיעו מורה להסמך כל כך (ב"ב ר"ס).

אילעא וטוביה. עדי הלואה היו קרוצין אל הערב: מתני' לפני אורו ציט דין. שנמחייב בו: אין סופרין. לחזור ולשאל וליתן אולי יזכה: אילו היינו. צימים סנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג זה אדם כדמפרש בגמרא שזדקו את העדים כדכר שלא ידעו להשיב: שופכי דמים שלא ירלו מב"ד:

אף. אם היו עושים כן היו מרצין גמ' מפני זכופה של ארץ ישראל. אולי תועיל למנא' לו פתח של זכות: מה ס"ל בשערין. שופטים ושופרים תמן לך וגו' (ט): אמה מושב נר. אמה חייב להשיב ככל פלך ופלך כו'. פלך הפרכא: אם חמלא לומר שלם הרג. שיאמרו דקדוניהו לאמר מיתמו מכל שמונה עשרה טריפות: ראיסם כמכחול בשופרת. ואין עדים מסתכלין בך. שפופרת קנה חלול שותפין בו כחול לכחול עינים. ממכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה: ורצנן. דמחייב מיתה על הערוה היכי דיניי בצחו עדות הס הורגים הואיל ולאו הכי דקי: משיארא כמנאפין. משיארגו ענין יואף שזוכין בקירוב צער ונהגים כדכר תשמיש:

הדרן עלך ביצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גומתין ציטט והגגות לא היו משופעין אלא הטיט משפיעין מעט כדי שיוצו המים וטחין אותן צמחית עץ עצה וחלקה וזה צית יד ודוחפה לזר השיפוע וחוזר ומוסכה אליו וחוזר ודוחפה (ל"ד) והטיט מתמרמז ומחליק וצדחיתו קורוה מעגל וצמחיתו קורוה מושך וסם העץ מעגילה: היה משגל חצית. מן הגג: היה יורד. ההורג כסולס ונפל מן הסולס והרג כגופו את חבירו גולה דכל הני דך ירידה ניהו וגזי גלות דך ירידה צעין כדמפרש בגמרא ויפל עליו (י): אלא היה מושך. ושטמה מעגילה מידו ונפלה: גמ'

ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוה עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה כבועל את הערוה היכי הוה עבדי אביי ורבא דאמרי תרווייהו ראיתם כמכחול בשופרת ורבנן היכי דינו בשמואל (א) דאמר שמואל (ב) כמנאפין משיארא כמנאפין:

הדרן עלך ביצד העדים

אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה (ה) היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו (ו) והרגתו הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. צימיהן (ה) שהיו הגגים שזין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושה הגג טוחין אותו ציטט ורואים להשוות טיח הגג ולוקחין אכן עגולה ארוכה קצת ויש לו צ' שנים ארוכים ומעגלים ומעגלים על פי כל הגג להשוות (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: משלשל בחבית כו'. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו דקדקני כפיפא ונראה לומר דנפלה (ו) שנשטמ מידו ולכן לא רצה לומר נפסק דאם כן לא אמינן כרבי (ז) דאמר לקמן (דף ט:): נפסק אינו גולה: היה יורד בסולם. יש אומרים דמנא' לא זו אף זו קמין לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמא לא מזהר אלא אף משגל חצית דשפיר מזהר שלא יעצר חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד כסולס דשפי מזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

כיצד העדים פרק ראשון מכות ז.

אי יתיה ללוח לאו בתר ערבא אוי"ל. מנאן דיש ליהרר צעדי ממון שלא יהו קרוצים לא ללוח ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרין פ"ק דחולין (דף י"א: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישין

להא דלולין צמר רוצא ואומר ר"ת דודאי (ו) לא חיישין אלא היה שואל להם (ז) (כדי) שאם (ח) ויכחשו זה את זה (א) אמרו דלא ידעינן יצטל העדות מדי דהוה אסייף ואירינן דאי (ב) דלא שייכא חייב (ג) וזה אומר כסייף וזה אומר כחרינן (ד) אין זה נכון אע"ג דכסייף ואירינן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון (ה) גרוע ויחיל ודנהרג גופיה אין יודעים (ו) ומי' טעם זה אינו מיושב ומאחיה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהציט מסייף ואירינן אין הגדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שייכא זה אין לצדות מהלכ שיכחשו זה את זה אלא כשמכחינן כהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות דעתו צמה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לנשים אלא דבר שפירש ר"ת כלא טעם הוא שכשאלו שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ז) הוא או שלם נהרג חייב ובעל' שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוצ פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרצה בצדיקות אי אפשר שלא יכחש אחד מהם (ח) חזירו אלא אין לומר דר' עקיבא לעטמיה דחייש למיעוטא גבי חלב (ט) פטור (בכורות כ:): דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (י) היכא דלא אפשר דלא חיישין למיעוטא פ"ק דחולין (דף י"א:): והכא היינו דלא אפשר מי' י"ל דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון שהיה קרום של מות מגולה ורואו שיהיה שלם וזה ונקצו והרגו (י):

במכחול בשופרת. מימה עוצד ע"ז ומחלל שצת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטרע וזה היכי קאמר לא היה אדם נהרג (י) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכימי כולי האי כי אם כדוצא ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיסם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזמין לא יהיו חייבין מיתה משום דמנא' למימר גברא קטילא צעין למיקטל והויא ליה עדות שאי אמה יכול להזימה:

הדרן עלך ביצד העדים פשיטא זה הכלל כל שדריך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך גפילה: אמר לא כו': הדרן עלך ביצד העדים פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד:

עין משפט
נר מצוה

נר א' טועם ח"מ סי' נה ב' מיי פ"ג מהל' סנהדרין הלכ' ז' ג' ג' מיי שם פ"ד הל' יד מיי עשין קב [טוח"מ סי' א:]: נר ד' מיי שם הלכ' ז' ג' ה' מיי שם פ"ג הלכ' ח': נר ז' מיי פ"א מהלכ' סנהדרין הלכ' ז' עשין כ"מ טוח"מ סימן א': ח' מיי פ"א מהלכ' אסורי ביאה הלכ' ט' סמך לאין ז' טור ש"ע א"ש סימן כ' סעיף א' כהנ"ה ור"ב אלפס עוד ביבמות פ"ק (דף ז'): ובי"מ פ"ו (דף ק"ז): א' ט' מיי פ"ה מהלכ' רומח הלכ' א' סמך עשין ח': ב' י' מיי שם פ"ו הלכ' י' סמך שם:

תורה אור השלם

1. והיו אלה לבם לזקת משפט לזרועותיהם בכל מושבותיהם: במדבר לה כט שפטים ושטרות תתן לך בכל שערך אשר יי אלהינו נתן לך לשבטך וישפטו את העם משפט דברים טו יח:

רבינו חננאל

סוגיין דשמיטתין דעדים לקובין בין למלוה בין ללוה בין לפרע כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד סנהדרין את דינו כו'. גניא ברח מארץ לחוצה לארץ סנהדרין את דינו מחוצה לארץ סנהדרין את דינו פניי זכותא של ארץ ישראל: מחצית סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דה"ר והיו אלה לבם לחקות משפט לזרועותיהם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה חיל בשערין. בשערין אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ונכבד עיר וכו' ובחור' אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוה דיניי כבועל את הערוה כשמואל דאמר כמנאפין כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסדהי כמכחול בשופרת. ולית עקיבא דהוה אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג ואח"כ שלם שטא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לבי בני אדם כחאות והעדים כשרים לזה ויחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה ויש לקיש אמר לא כו': הדרן עלך ביצד העדים פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד: